

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
QO'QON DAVLAT UNIVERSITETI**

“TASDIQLAYMAN”
Qo‘qon davlat universiteti
rektori D.Sh.Xodjaeva
29-avgust 2025-yil

**MAXSUS PEDAGOGIKANING KLINIK ASOSLARI
FAN DASTURI**

Bilim sohasi:	100000-Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110000- Ta'lim
Ta'lim yo‘nalishi:	60110300 –Maxsus pedagogika (Logopediya)

Fan/modul kodi MPKA11210		O‘quv yili 2025-2026	Semestr 1-2	YeCTS - Kreditlar 6-6	
Fan/modul turi Majburiy		Ta’lim tili O‘zbek		Haftadagi dars soatlari 4-6	
1.	Fanning nomi		Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Maxsus pedagogikaning klinik asoslari		60-90	120-90	360
2.	I. Fanning mazmuni Fanni o‘qitishdan maqsad - bo‘lajak mutaxassis bolaladagi nuqsonlarning bartaraf etilishida tibbiy bilimlarning o‘rni alohida ekanini bilgan xolda, imkoniyati cheklangan bolalardagi nuqsonlarning kelib chiqish sabablari,patologiyadagi xolatning kechishi,klinik shakllari, asoratlari va uning oqibatida bola aqliy ,ruhiy va jismoniy rivojlanishiga salbiy ta’siri haqida tushunchaga ega bo‘lishi lozim. Fanning vazifasi - bolalar rivojlanishidagi nuqsonlarning klinik asoslari fani bir nechta modullarni qamrab olgan ularga: nevrapatologiya, tiflopatologiya, surdopatologiya, logopatologiya, psixopatologiya va aqli zaiflik klinikasidir. Fan maxsus fanlar bilan birgalikda faoliyat olib borib,imkoniyati cheklangan bolalarda tibbiy-korreksion ishlarni olib borilishida va samarali natija berish imkoniyat yaratadi. II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari) III. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: I-MODUL: NEVROPATOLOGIYA 1.Mavzu. “Maxsus pedagogikaning klinik asoslari” fanining maqsad va vazifalari Maxsus pedagogikaning klinik asoslari fanill. Fanning maqsad va vazifalari. Uning defektologik fanlar tizimida tutgan o‘rni. Boshqa fanlar bilan aloqasi. 2- Mavzu. Perenatal va erta chaqaloqlik rivojlanishi va rivojlanishning biologic asoslari* Asab tizimining evolyusiyasi .Inson asab tizimining rivojlanishi. Motor va sensomotor funksiyalarining ishlab chiqishi 3- Mavzu. Nerv sistemasini o‘rganish usullari Nerv hujayrasi, nerv tolasi, gliya, sinaps. Boshq miya qon va orqa miya suyuqligi sirkulyasiyasi.Kranial nervlar (12 juft). Nerv sistemasining uch bo‘lim (blok) faoliyati. 4- Mavzu. Oliy nerv faoliyatini amalga oshiruvchi asosiy mexanizmlar Shartsiz va shartli reflekslar. Analizatorlar. Nerv jarayonlarining qo‘zg‘alishi va tormozlanishi.Signal sistemalarining fiziologik mexanizmi. Oliy nerv				

faoliyatining turlari

5- Mavzu. Bolalar nevrpatologiyasi

Bolalikda ner sistemasi kasalliklarining sabablari.Nevrologik buzilishlarining belgilari,simptom va sindromlari.

6-Mavzu. Alohida yordamga muhtoj bolalarda harakat funksiyalarining buzilishi.Sezgi funksiyalarining buzilishlari. Oliy kortikal funksiyalarning buzilish sindromlari

7-Mavzu. Xususiy nevrpatologiya. Zo'rayib boruvchi mushak sistemasi kasalliklari. Kasallikning etiopatogenezi, kechishi va asoratlari.

8-Mavzu. Bosh miyaning infeksiyon kasalliklari. Kasallikning etiopatogenezi, kechishi va asoratlari.

9-Mavzu. Bosh miyaning qon-tomir kasalliklari. Kasallikning etiopatogenezi, kechishi va asoratlari.

10-Mavzu. Bosh miya jarohatlari, miya falaji, astenik xolat. Kasallikning etiopatogenezi, kechishi va asoratlari.

11- Mavzu. Bolalarda nutq patologiyasining nevrologik asoslari

12-Mavzu. Bolalardagi ruhiy va jismoniy rivojlanishdagi kamchiliklarni o'rganish va bartaraf etishda tibbiy-psixologik va pedagogik yondoshuvning ahamiyati.

Klinik umumiy tamoyillarini tekshirish, differensial tashxis, maslahat . Anamnestik ma'lumot .Jismoniy rivojlanish va atrof-muhit, bioritm. Neyropsixiatrik tekshiruv.

13-Mavzu. Bolalardagi ruhiy va jismoniy rivojlanishdagi kamchiliklarni o'rganish va bartaraf etishda tibbiy-psixologik va pedagogik yondoshuvning ahamiyati

Kranioserebral innervatsiyani tadqiq qilish .Motor sohasini tadqiq etish Aqliy sohani tadqiq yetish . Qo'shimcha tekshirish usullari . Xulosa tuzish .

14-Mavzu. Psixologik-pedagogik kuzatishlar va bolalar rivojlanishidagi og'ishlarni korreksiyalash usullari MTM va oilada

Tibbiy, psixologik va pedagogik konsalting. Rivojlanishda nuqsoni bo'lgan bolalarni erta aniqlash. Tibbiy-pedagogik majmuasi. Kuzatishlar dinamikasi

2-MODUL LORPATALOGIYA

1-Mavzu.Nutq a'zolari a'zolari haqida umumiy ma'lumot.

Nutq sistemalarining anatom-fiziologik tuzilishi.

2-Mavzu. Nutqning rivojlanishida optik va akustik sistemaning ahamiyati.Bolalarda nutqning rivojlanishida ko'rish va eshitishning ahamiyati.

3-Mavzu.Nutq sistemalari faoliyatining neyrofiziologik asoslari. Nutq sistemasining faoliyatida nerv sistemalarining funksional birligi.

4- Mavzu. Nutq jarayonini tashkil etishda kortikal va miya mexanizmlari. Nutqning shakllanishida miyaning kortikal bo'linmalari va tuzilmalarining ahamiyati. Nutq-motor jarayonlari.

5-Mavzu.Nutq sistemasi bo'limlarning anatomo-fiziologik faoliyati.Nutq

sistemasida markaziy va periferik bulimlarining dinamik faoliyati.

6-Mavzu. Nutq artikulyasion bo‘limining anatomo-fiziologik

faoliyati. Artikulyasion bo‘lim tuzilishi, faoliyati va nevrologik asoslari.

Artikulyasiya apparatining hosil bo‘lishida va ovoz hosil bo‘lishida BMN ning ishtroki.

7- Mavzu. Nutq ovoz bo‘limining anatomo-fiziologik faoliyati.

Ovoz bo‘limining tuzilishi, faoliyati va nevrologik asoslari. Nutqning ovoz chiqaruvchi tomonining shakllanishida miyachaning roli.

8- Mavzu. Nutq nafas bo‘limining anatomo-fiziologik faoliyati.

Nafas olish, nafas olish sikli, uning fazalari, fiziologik xususiyatlari

9- Mavzu. Nutq organlari markaziy tizimlari patologiyasi.

Markaziy nutq bo‘limi patologiyasi. Alaliya va Afaziya. Etiopatogenezi va uning klinik shakllari.

10- Mavzu. Nutq organlari markaziy tizimlari patologiyasi.

Markaziy nutq bo‘limi patologiyasi. Dizartriya. Etiopatogenezi va uning klinik shakllari.

11- Mavzu. Nutq organlari markaziy tizimlari patologiyasi.

Markaziy nutq bo‘limi patologiyasi. Anartriya. Etiopatogenezi va uning klinik shakllari.

12- Mavzu. Nutqning markaziy bo‘lim faoliyatining funksional buzilishlari.

Logonevroz. Etiopatogenezi va uning klinik shakllari.

13- Mavzu. Nutq a‘zolari periferik tizimlari patologiyasi.

Artikulyasion bo‘lim kamchiliklari. Etiopatogenezi, uning kechishi va asoratlari.

14- Mavzu. Nutq a‘zolari periferik tizimlari patologiyasi.

Ovoz bo‘limi buzilishlari va kasalliklari. Etiopatogenezi, uning kechishi va asoratlari.

15- Mavzu. Nutq a‘zolari periferik tizimlari patologiyasi.

Nafas bulimi kamchiliklari va buzilishlari. Etiopatogenezi, uning kechishi va asoratlari.

16- Mavzu. Nutq a‘zolari periferik tizimlari patologiyasi.

Umumiy somatik kasalliklardagi nutq buzilishlari.

(FFN): dislaliya. Etiopatogenezi, uning kechishi va asoratlari

17- Mavzu. Fonetik va fonematik nutq buzilishlarining fiziologik mexanizmlari.

Leksik va grammatik nutq buzilishlari. Yozma nutqning buzilishi

18- Mavzu. Inson nutqi nuqsonlarini o‘rganish metodlari

Nutqiy nuqsonlarni o‘rganish asosida tibbiy va pedagogik choralarni belgilash. Profilaktika va korreksiyaning asosiy xususiyatlari

	19-Mavzu. Nutq faoliyatini imkoniyati cheklangan bolalar toifalarida uziga xos anatomo-fiziologik kamchiliklari va buzilishlari. 20-Mavzu. Nutq rivojlanishdagi kamchiliklarga ega bo'lgan bolalarda tibbiy-psixologik va pedagogik yondoshuvning ahamiyati. Klinik umumiy tamoyillarini tekshirish, differensial tashxis, maslahat. Anamnestik ma'lumot. Jismoniy rivojlanish va atrof-muhit, bioritm. Neyropsixiatrik tekshiruv. 21- Mavzu. Nutq kamchiliklarni o'rganish va bartaraf etishda tibbiy-psixologik va pedagogik yondoshuvning ahamiyati Kranioserebral innervatsiyani tadqiq qilish .Motor sohasini tadqiq etish Aqliy sohani tadqiq etish . Qo'shimcha tekshirish usullari . Xulosa tuzish . 3-MODUL SURDOPATALOGIYA 23-Mavzu. Eshitish a'zosi anatomiyasi va fiziologiyasi haqida qisqacha ma'lumot.Inson eshitish analizatorlari tizimi va tovushni his etish.Inson eshitish analizatorlari tizimi. Tovushning akustik va fizik xususiyatlari. 24-Mavzu.Eshitish analizatorining tuzilishi va uning ruhiy jarayonlarning shakllanishidagi roli.Insonda tovushni xis etishnin o'ziga xos xususiyatlari. 25- Mavzu. Eshitish a'zosi va eshitish analizatorining zararlanish belgilari va sindromlari. Inson eshitish organlari asosiy patologiyasi Inson eshitish organlari patologiyasining asosiy ko'rinishlari. Ularning inson salomatligiga ta'siri. 26-Mavzu. Eshitish a'zolarining asosiy patologiyasi. Eshitish organlari kasalliklari tasnifi. Surdologiya va surdopedagogika tamoyillari. Tashqi quloqning tuzilishi. Tashqi quloq funksiyalarining buzilishi va kasalliklari etiologiyasi. O'rta quloqning tuzilishi. O'rta quloq funksiyalarining buzilishi va kasalliklari etiologiyasi. Ichki quloqning tuzilishi. Ichki quloq funksiyalarining buzilishi va kasalliklari. Ularni aniqlash metodlari 27-Mavzu. Eshitish qobiliyatini tadqiqot metodi.Eshitish qobiliyatini zamonaviy tekshirish usullari. Nutq va kamertonlar bilan tekshirish. Audiometriya. Tashqi va nutqli audiometriya. Otoskopiya. Yordamchi eshitish apparatlarining tasnifi. Zamonaviy yordamchi eshitish apparatlari turlari va ularni tavsiya etish. 28-Mavzu.Bolalardagi eshitish va jismoniy rivojlanishdagi kamchiliklarni o'rganish va bartaraf etishda tibbiy-psixologik va pedagogik yondoshuvning ahamiyati Kranioserebral innervatsiyani tadqiq qilish .Motor sohasini tadqiq etish Aqliy sohani tadqiq yetish . Qo'shimcha tekshirish usullari . Xulosa tuzish . 29-Mavzu.Tibbiy-psixologik-pedagogik kuzatishlar va bolalar rivojlanishidagi og'ishlarni korreksiyalash usullari MTM va oilada Tibbiy, psixologik va pedagogik konsalting. Rivojlanishda nuqsoni bo'lgan bolalarni erta aniqlash. Tibbiy-pedagogik majmuasi. Kuzatishlar dinamikasi 4-MODUL TIFLOPATALOGIYA
--	--

1- Mavzu. Ko'rish organi anatomiyasi va fiziologiyasi haqida qisqacha ma'lumot.Ko'z soqqasining tuzilishi va uning ko'rish idrokidagi ahamiyati. Ko'rish organining shaffof strukturalari: kornea, linza, oldingi va orqa kameralari, shishasimon tana va ularning ko'rish jarayonidagi roli. Turar joy va yaqinlashuvda okulomotor muskullarning roli. Tuzilishi va vazifalari. Ontogenez davrida ko'z soqqasi rivojlanishining yoshga bog'liq xususiyatlari

2-Mavzu. Ko'rish analizatorining tuzilishi va uning ruhiy jarayonlarning shakllanishidagi o'rni

Bolalarda ruhiy jarayonlarni shakllantirishda ko'rgazmalilikning ahamiyati. Vizual tizimning intrauterin rivojlanishi. Ko'rish analizatorining tuzilishi. Retina, optik asab, subkortikal vizual markazlar tuzilishi. Birlamchi va ikkilamchi kortikal sohalar tushunchasi. Ko'rgazmalilikning neyrofiziologik asoslari. Rang va yorug'likni sezishning asosiy nazariyalari.

3- Mavzu. Ko'rish analizatorining zararlanishining asosiy belgilari va sindromlari. Tadqiqot metodi.

Ko'rish o'tkirligi (jadvallar), periferik va ranglarni ko'rish tadqiqotlari. Bolalarda ko'rish o'tkirligini o'rganish xususiyatlari. Belgilari: qizil ko'z soqqasining belgilari va ko'z soqqasining oqligi. Ko'rish analizatorining zararlanishining Topik diagnostikasi

4- Mavzu. Ko'rish sezgisining patologiyasi.

Oftalmologiya klinik tibbiy tekshiruvlari. Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bemorni tekshirish xususiyatlari. Ko'rish a'zosi kasalliklari. Giperopiya va miopiya buzilishlarining etiologiyasi, patogenezi, klinik ko'rinishlari va darajalari. Katarakta, glaukoma ta'riflari va ularning tasnifi.

5-MODUL PSIXOPATOLOGIYA VA AQLI ZAIFLIK KLINIKASI

1- Mavzu. Bolalardagi ruhiy salomatlik mezonlari

Ruhiy kasalliklarning xalqaro 10ta tasnifini ko'rib chiqish va diagnostik kategoriyalar

2-Mavzu. Psixopatologik simptomlar, simptom majmualari va sindromlar

Ruhiy buzilishning xillari, turlari va turi. Kasallikning boshlanishi. Boshlang'ich davri. Barqarorlashtirish bosqichi. Kasallikning oqimi.

Psixotik va psixotik bo'lmagan kasalliklar.

3- Mavzu. Neyroxilma-xillik autizmi tushunish uchun konseptual obektiv sifatida*

Autizm ta'rifi, o'rganish tarixi. Etiologiyasi. Klinik belgilari: ijtimoiy hamkorlikning buzilishi, nutq rivojlanishining idiosinkraziyasi, jismoniy patologik javob atrof-muhit, hisobga olish alomat, qo'rquvlar, autostimulation, o'z-o'ziga zarar, xulq-atvor, o'ziga xos ko'nikmalar va boshqalar. Tashxis qiyinchiliklari va pedagogik korreksiya.

4- Mavzu. Bolalardagi nevroz va psixoz xolatlari. Psixopatiyalar

Ta'rifi, o'rganish tarixi. Etiologiyasi. Klinik belgilari: ijtimoiy hamkorlikning buzilishi, nutq rivojlanishining idiosinkraziyasi, jismoniy patologik javob atrof-muhit, hisobga olish alomat, qo'rquvlar, autostimulation, o'z-o'ziga zarar, xulq-atvor, o'ziga xos ko'nikmalar

5- Mavzu. Bolalardagi shizofreniya

Ta'rifi, o'rganish tarixi. Etiologiyasi. Klinik belgilari: ijtimoiy hamkorlikning buzilishi, nutq rivojlanishining idiosinkraziyasi, jismoniy patologik javob atrof-muhit, hisobga olish alomat, qo'rquvlar, autostimulation, o'z-o'ziga zarar, xulq-atvor, o'ziga xos ko'nikmalar va boshqalar. Tashxis qiyinchiliklari va pedagogik korreksiya.

6- Mavzu. Aqli zaiflikning neyrofiziologik asoslari haqida umumiy fikrlar

Intellekt tushunchasi, intellektual buzilishlarning bilish jarayonlari bilan aloqasi.

7- Mavzu. Aqliy zaiflikning turli shakllari etiologiyasi va patogenezi.

Intellektual buzilishlarning psixopatologik sindromlari

Aqliy nogironlikning turli shakllari etiologiyasi va patogenezi. Aqli zaiflikdagi anaomo-fiziologik buzilishlar

8- Mavzu. Demensiya.

Klinik ko'rinishdagi demensiyaning xususiyatlari: aqlning ustunligi bilan, hissiy va shaxsiy tuzilmaning ustunligi bilan aralash

9 - Mavzu. Intellektual nogironlik chegara shakllari.

Ruhiiy rivojlanishi sustlashgan bolalarning psixologik-pedagogik xususiyatlari. Aqli zaif bolalarning umumiy va o'ziga xos yetiologik xususiyatlari. Ta'lim muassasalari

10- Mavzu. Nogiron bola rivojlanishining barcha bosqichlarida davolash-pedagogik chora-tadbirlar

Nogiron bolalarning psixologik-pedagogik xususiyatlari. Aqli zaif bolalarning umumiy va o'ziga xos etiologik xususiyatlari. Ta'lim muassasalari

III. Amaliy mashg'ulotlari buyicha ko'rsatma va tavsiyalar

(Mustaqil ta'lim) o'quv rejada ko'rsatilgan turi (nomi) bo'yicha yoziladi)

IV. Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Maxsus pedagogikaning klinik asoslari fani rejalashtirilgan amaliy mashg'ulotlar nazariy mashg'ulotlarda olingan bilimlarni mustahkamlashga hizmat qiladi. Uning mazmuni psixik va jismoniy rivojlanishda nuqsoni bo'lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion-pedagogik tadbirlarni samarali tashkil etishga yo'naltirilgan.

1. Rivojlanishni tushunish va o'lchash*

2. Nutqning rivojlanishida optik va akustik sistemaning ahamiyati. Bolalarda nutqning rivojlanishida ko'rish va eshitishning ahamiyati.

3. Nutq sistemalari faoliyatining neyrofiziologik asoslari. Nutq sistemasining faoliyatida nerv sistemalarining funksional birligi.

4. Nutq artikulyasion bo'limining anatomo-fiziologik faoliyati. Artikulyasion bo'lim tuzilishi, faoliyati va nevrologik asoslari. Artikulyasiya apparatining hosil bo'lishida va ovoz hosil bo'lishida BMN ning ishtiroki.

5. Nutq ovoz bo'limining anatomo-fiziologik faoliyati.

Ovoz bo'limining tuzilishi, faoliyati va nevrologik asoslari. Nutqning ovoz

	chiqaruvchi tomonining shakllanishida miyachaning roli. 6.Nutq nafas bo‘limining anatomo-fiziologik faoliyati. Nafas olish, nafas olish sikli, uning fazalari, fiziologik xususiyatlari 7.Nutq organlari markaziy tizimlari patologiyasi. Markaziy nutq bo‘limi patologiyasi. Alaliya va Afaziya. Etiopatogenezi va uning klinik shakllari. 8.Nutq organlari markaziy tizimlari patologiyasi. Markaziy nutq bo‘limi patologiyasi. Dizartriya.Etiopatogenezi va uning klinik shakllari. 9.Nutq organlari markaziy tizimlari patologiyasi. Markaziy nutq bo‘limi patologiyasi. Anartriya.Etiopatogenezi va uning klinik shakllari. 10.Nutqning markaziy bo‘lim faoliyatining funksional buzilishlari. Logonevroz. Etiopatogenezi va uning klinik shakllari. 11.Nutq a‘zolari periferik tizimlari patologiyasi. Artikulyasion bo‘lim kamchiliklari.Etiopatogenezi, uning kechishi va asoratlari. 12.Nutq a‘zolari periferik tizimlari patologiyasi. Ovoz bo‘limi buzilishlari va kasalliklari.Etiopatogenezi, uning kechishi va asoratlari. 13.Nutq a‘zolari periferik tizimlari patologiyasi. Nafas bulimi kamchiliklari va buzilishlari.Etiopatogenezi,uning kechishi va asoratlari. 14.Nutq a‘zolari periferik tizimlari patologiyasi. Umumiy somatik kasalliklardagi nutq buzilishlari. (FFN):dislaliya.Etiopatogenezi, uning kechishi va asoratlari 15.Ochiq va yopiq rinolaliya (manqalik): patologiyalarning etiopatogenezi va klinik shakllari.Tibbiy – pedagogik davolash choralari 16.Inson nutqi nuqsonlarini o‘rganish metodlari:nutqiy nuqsonlarni o‘rganish asosida tibbiy va pedagogik choralarni belgilash. Psixologik-pedagogik kuzatishlar va bolalar rivojlanishidagi og‘ishlarni korreksiyalash usullari MTM va oilada 17.Eshitish analizatorlari tizimi: nevro-fiziologik asoslari va shakllanishi.Tovush va uning xususiyatlari. 18.Eshitish analizatorlari anatomiyasi: anatomo -fiziologik xolati va yoshga nisbatan rivojlanishi.Tovush qabul qilish va uzatish. 19.Eshitish a‘zolari markaziy patologiyasining asosiy ko‘rinishlari: patologiyaning etiopatogenezi va klinik shakllari. 20.Eshitish a‘zolari periferik patologiyasining asosiy ko‘rinishlari: patologiyaning etiopatogenezi va klinik shakllari. 21.Eshitish a‘zolari periferik patologiyasining asosiy ko‘rinishlari: patologiyaning etiopatogenezi va klinik shakllari.
--	---

	22.Eshitish a'zolari patologiyasini tashxislash: akustik sistemaning tekshirish usullari buzilishning og'irlik darajalarini belgilash. 23.Kar-soqovlik tushunchasi: ikkala nuqsonning birga namoyon bo'lish xususiyatlari. Mazkur toifa bolalar tibbiy va pedagogik korreksiyasining o'ziga xosligi. 24.Psixologik-pedagogik kuzatishlar va bolalar rivojlanishidagi og'ishlarni korreksiyalash usullari MTM va oilada 1. Ta'lim va tarbiya mexanizmlarining neyrofiziologik asoslari: nerv sistemasining yoshga nisbatan rivojlanishi va shakllanishi.Bola rivojlanishida nuqsonlarning erta aniqlanishi va aynan shu davrlarda ta'lim tarabiyaning ahamiyati. 2. Rivojlanishning kritik davrlari:patologiya sharoitida neyropsixik funkionalarning rivojlanishi va shakllanishidagi ijobiy va salbiy omillar 3. Miyaning eng muhim funksional tizimlarining rivojlanishi:nerv sistemasi,uning bo'limlari va turlari.Anatomo-fiziologik xolati.Yoshga nisbatan shakllanishi. 4. Rivojlanishning muhim davrlarida bola miyasining zaifligi. 5. Kranial nervlar:kranial nervlarning anatomik va funksional rivojlanishi,patologik xolatlarning sabablari va uning asoratlari.Tekshirish usullari va patologiyaning asoratlari. 6. Bosh miya va orqa miyaning asosiy yo'llari:bosh miya o'tkazuvchi yo'llarining anatomik va funksional faoliyati.Patologiyadagi oqibatlar va asoratlari.Tekshirish usullari va tibbiy pedagogik chora- tadbirlari 7. Oliy nerv faoliyati.Nerv sistemasining reflektor mexanizmi: oliy nerv faoliyatining rivojlanish davrlari.Reflektor sistemaning bola rivojlanishidagi ahamiyati va nuqsonlarni erta aniqlashdagi roli. 8. Nerv jarayonlari dinamikasi:nerv jarayonlari dinamikasi ta'sir etuvchi zararli omillar va patologiyadagi xolati. Tekshirish usullari va tibbiy choralari. 9. Analizatorlar:turlari,anatomo-fiziologik xolati.Patologiyadagiyaning sabablari va asoratlari.Tibbiy-pedagogik chora-tadbirlari. 10.Asab jarayonlarining qo'zg'alishi va tormozlanishi: qo'zg'alish va tormozlanish,ular dinamikasining rivojlanishi,shakllanishi.Patologiyadagi xolati. Tekshirish usullari va tibbiy choralari. 11.Atrof olamni anglashda signal tizimlarining fiziologik mexanizmi:signal sistemalarning turlari yoshga nisbatan rivojlanishi,anatomo-fiziologik xolati.Patologiyadagi ko'rinishlari, sabablari va asoratlari 12.Asab sistemasi kasalliklarining sabablari:patologiyaning etiologiya va patogenezi.Kasallikning rivojlanish bosqichlari va klinik shakllari.Asoratlarning og'irlik darajalari.
--	--

	13.Nevrologik buzilishlarning belgilari va sindromlari:nevrologik buzilishlarning asosiy buzilish belgilari aqliy, ruxiy,sezgi va xarakat buzilish sindromlari. 14.Alohida yordamga muhtoj bolalarda motor, sensor va vegetativ funksiyalarining buzilishi: alohida yordamga muhtoj bolalarda motor, sensor va vegetativ funksiyalarining buzilish sabablari,klinik shakllari.Bolalar bilan olib boriladigan tibbiy ko'rik va davo choralarining ahamiyati. 15.Nerv sistemasining asosiy kasalliklar klassifikatsiyasi va uning bola rivojlanishiga ta'siri:nerv sistemi kasalliklarining turlari va yoshga nisbatan asoratlari.Reabilitatsiya va abilitatsiya. 16.Rivojlanish anomaliyalari:anamaliyalar kelib chiqishining davrlarga nisbatan o'ziga xos sabab va oqibatlari. 17.Genetik kasalliklar: genetik anamaliyalar kelib chiqishining davrlarga nisbatan o'ziga xos sabab va oqibatlari. Genetik kabinetlar faoliyati va tekshirish usullari. 18.Zo'rayib boruvchi nerv-mushak sistemi kasalliklari: nerv-mushak sistemi kasalliklarining turlari va asoratlari.Tibbiy ko'rik va tibbiy -pedagogik -psixologik choralari. 19.Bolalarda asab sistemi ining yuqumli kasalliklari va ularning oqibatlari: bolalarda asab sistemasining yuqumli kasalliklari ularning oqibatlari va asoratlari.Tibbiy ko'rik va tibbiy -pedagogik -psixologik choralari. 20.Bolalarda qon-tomir sistemiining kasalliklari va ularning oqibatlari: bolalarda qon-tomir sistemiining kasalliklarining turlari etiopatogenezi, oqibatlari.Tibbiy ko'rik va tibbiy -pedagogik -psixologik choralari. 21.Bolalarda bosh miyaning jarohatlari va ularning oqibatlari: bolalarda bosh miyaning jarohatlarining turlari etiopatogenezi, oqibatlari.Tibbiy ko'rik va tibbiy -pedagogik -psixologik choralari 22.Talvasa sindromi:klinik shakllari,kechishi,asoratlari va tibbiy pedagogik-psixologik choralari. 23.Bolalar miya falaji:etiopatogenezi,klinik shakllari,reabilitatsiyasi.BMFda olib boriladigan tibbiy choralar.Kompleks nuqsonni aniqlash va tibbiy-pedagogik choralari. 24.Nutq rivojlanishining fiziologik mexanizmlari:nutqning rivojlanishida nerv sistemalarining,oliy nerv faoliyati va reflektor jarayonlari dinamikasi faoliyati. Tiflopatologiya 1. Inson ko'rish analizatorlari tuzilishi: optik funksiya 2. Ko'rish analizatorlari patologiyasi va kasalliklari etiologiyasi: ularning klinikasi va profilaktikasi 3. Ko'rish qobiliyatini aniqlashning zamonaviy metodlari:tibbiyot
--	---

	muassasasiga tashrif 4. Ko‘zi ojiz va zaif ko‘ruvchi bolalar rivojlanishining psixik xususiyatlari: mazkur toifa bolalar rivojlanishining fiziologik xususiyatlari 5. Psixologik-pedagogik kuzatishlar va bolalar rivojlanishidagi og‘ishlarni korrektsiyalash usullari MTM va oilada Psixopatologiya va aqli zaiflik klinikasi 1. Bolalardagi ruhiy salomatlik mezonlari: ruhiy kasalliklarning XKK-10 tasnifini ko‘rib chiqish va diagnostik kategoriyalar 2. Psixopatologik simptomlar, simptom majmualari va sindromlar: psixopatologiyada simptom tushunchasi. Ijobiy va salbiy alomatlar. Majburiy, qo‘shimcha, ixtiyoriy alomatlar. Psixopatologiyada sindrom tushunchasi. Kengaytirilgan va abortiv sindromlar. 3. Psixopatologik simptomlar, simptom majmualari va sindromlar: ruhiy buzilishning xillari, turlari va turi. Kasallikning boshlanishi. Boshlang‘ich davri. Barqarorlashtirish bosqichi. Kasallikning oqimi. 4. Psixotik va psixotik bo‘lmagan kasalliklar. 5. Erta bolalik autizmi: ta’rifi, o‘rganish tarixi. Etiologiyasi. Klinik belgilari: ijtimoiy hamkorlikning buzilishi, nutq rivojlanishining idiosinkraziyasi, jismoniy patologik javob atrof-muhit, hisobga olish alomat, qo‘rquvlar, autostimulation, o‘z-o‘ziga zarar, xulq-atvor, o‘ziga xos ko‘nikmalar va boshqalar. Tashxis qiyinchiliklari va pedagogik korreksiya 6. Bolalardagi nevroz va psixoz xolatlari: Ta’rifi, o‘rganish tarixi. Etiologiyasi. Klinik belgilari. 7. Psixopatiyalar: Ta’rifi, o‘rganish tarixi. Etiologiyasi. Klinik belgilari: ijtimoiy hamkorlikning buzilishi. 8. Bolalardagi shizofreniya: etiologiyasi, klinik belgilari: ijtimoiy hamkorlikning buzilishi, jismoniy patologik javob atrof-muhit, hisobga olish alomat, qo‘rquvlar, autostimulation, o‘z-o‘ziga zarar, xulq-atvor, o‘ziga xos ko‘nikmalar va boshqalar. Tashxis qiyinchiliklari va pedagogik korreksiya. V. Aqli zaiflik klinikasi 1. Aqli zaiflikning neyrofiziologik asoslari haqida umumiy fikrlar: intellekt tushunchasi, intellektual buzilishlarning bilish jarayonlari bilan aloqasi. 2. Aqliy yetishmovchilik ta’limotining rivojlanishidagi tarixiy bosqichlar: davrlari kesimidagi taxlili 3. Oligofreniya tasnifi va ularning klinik-pedagogik xususiyatlari: aqliy zaiflikning turli shakllari etiologiyasi va patogenezi. Intellektual buzilishlarning psixopatologik sindromlari 4. Aqliy nogironlikning turli shakllari etiologiyasi va patogenezi: aqli zaiflikning xronologik yoshi, zaiflik darajasi, aqliy, nutq va ijtimoiy faoliyat darajasi bo‘yicha rivojlanish xususiyatlari. 5. Aqli zaiflik darajalari: hissiyot va idrok jarayonlarining buzilishi, diqqatning buzilishi, fikrlash, xotira, his-tuyg‘ular. Nutq buzilishi. Statik va lokomotor vazifalari. Diqqatning buzilishi 6. Aqli zaiflikdagi anaomo-fiziologik buzilishlar: oligofreniyada miyaning
--	--

mikroskopik va makroskopik strukturaviy xususiyatlari. Biokimyoviy buzilishlarning aqli zaiflikka olib kelishi

7.Miyaning bioelektrik faoliyati:nerv jarayonlari dinamikasi.qo'zg'alish va tormozlanish patologiyasi.

8.Xromosoma kasalliklarida aqli zaiflik:etiopatogenezi,klinik shakllari.Tibbiy-pedagogik choralar.

9.Oligofreniyaning irsiy (monogenik) shakllari: etiopatogenezi,klinik shakllari.Tibbiy-pedagogik choralar.

10.Aralash turi:oligofreniyaning etiologiyasi (endogen-ekzogen) shakllari. Aqli zaiflikning ekzogen sabab shakllari. Aqli zaiflikning oilaviy shakllari. Aqli zaiflikning murakkab shakllari.

11.Demensiya:klinik ko'rinishdagi demensiyaning xususiyatlari: aqlning ustunligi bilan, hissiy va shaxsiy tuzilmaning ustunligi bilan aralash

12.Demensiyaning klinik variantlari:Organik (umumiy va lakunar), epileptik (konsentrik).

13.Intellektual nogironlik chegara shakllari: ruhiy rivojlanishi sustlashgan bolalarning psixologik-pedagogik xususiyatlari. Aqli zaif bolalarning umumiy va o'ziga xos etiologik xususiyatlari. Ta'lim muassasalari

14.Nogiron bola rivojlanishining barcha bosqichlarida davolash-pedagogik chora-tadbirlar

15.Nogiron bolalarning psixologik-pedagogik xususiyatlari. Aqli zaif bolalarning umumiy va o'ziga xos etiologik xususiyatlari. Ta'lim muassasalari

16.Psixologik-pedagogik kuzatishlar va bolalar rivojlanishidagi og'ishlarni korreksiya usullari MTM va oilada

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interfaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Tavsiya etilayotgan mustaqil ta'limning mavzulari:

1. Polimelit kasalligining kelib chiqish sabablari va asoratlari.
2. Meningit kasalligining kelib chiqish sabablari va asoratlari.
3. Enstefalitlar kasalligining kelib chiqish sabablari va asoratlari.
4. Bosh miya jarohatlarining kelib chiqish sabablari va asoratlari.
5. Epilepsiya kasalligining kelib chiqish sabablari va asoratlari.
6. Nevroz kasalligining kelib chiqish sabablari va asoratlari.
7. Bolalar syebral falajining kelib chiqish sabablari va asoratlari.
8. Logonevrozlarning kelib chiqish sabablari va asoratlari.
9. Koxlear neyrit.
10. Miner kasalligining kelib chiqish sabablari va asoratlari.
11. Eshituv nervining neyritining kelib chiqish sabablari va asoratlari.

	12. Toksik nevrirlarning kelib chiqish sabablari va asoratlari. 13. Bolalik yoshidagi kar-soqovlik va karlik. 14. Laringit kasalligining kelib chiqish sabablari va asoratlari. 15. Difteriyakasalligining kelib chiqish sabablari va asoratlari. 16. Hiqildoqning qo‘shimcha kasalliklarining kelib chiqish sabablari va asoratlari. 17. Xromosoma kasalliklarining kelib chiqish sabablari va asoratlari. 18. Infektsion kasallik sababli kelib chikkan oligofreniya. 19. Moddalar almashinuvining buzilishi natijasida kelib chiqqan oligofreniya. 20. Hidrostefaliyaning kelib chiqish sabablari va asoratlari. 21. Mikrosteftaliyaning kelib chiqish sabablari va asoratlari. 22. Jarohatlanish natijasida kelib chiqqan oligofreniyaga ta’rif bering. 23. Shizofrenik demensiyaning kelib chiqish sabablari va asoratlari. 24. Tug‘ruq travmasidan kelib chiqqan oligofreniyaga ta’rif bering. 25. Nevroz va psixozlar. 26. Neyroinfeksiyalardagi ruhiy o‘zgarishlar. Mustaqil o‘zlashtiriladigan mavzular bo‘yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.
3.	VI. Fan o‘qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o‘zlashtirish natijasida talaba: - Bolalar rivojlanishdagi nuqsonlarning klinik asoslari fani yuzasidan bolalarda oliy nerv faoliyatining me’yorda yoshga nisbatan rivojlanishi bilan bir qatorda patologik omillarning ta’siri natijasida nerv sistemasi nuqsonlaridan aqliy, ruhiy va jismoniy kamchiliklarning klinik shakllari, tekshirish usullari, og‘irlik darajalari va ular bilan olib boriladigan tizmiy davolash chora-tadbirlari haqida bilimga ega bo‘ladilar. Shu bilan birga bola nuqsonlarining klinik turlariga mos bo‘lgan kompleks yondoshuv ya’ni tibbiy-pedagogik-psixologik yordamning tashkillashtirish, abilitatsiya va reabilitatsiya faoliyati haqida tasavvur va bilimga ega bo‘lishi lozim; - Bolalar rivojlanishdagi nuqsonlarning klinik asoslari fani yuzasidan bolalarda oliy nerv faoliyatining me’yorda yoshga nisbatan rivojlanishi bilan bir qatorda patologik omillarning ta’siri natijasida nerv sistemasi nuqsonlaridan aqliy, ruhiy va jismoniy kamchiliklarning klinik shakllari, tekshirish usullari, og‘irlik darajalari va ular bilan olib boriladigan tizmiy davolash chora-tadbirlari haqida bilimga ega bo‘ladilar. Shu bilan birga bola nuqsonlarining klinik turlariga mos bo‘lgan kompleks yondoshuv ya’ni tibbiy-pedagogik-psixologik yordamning tashkillashtirish, abilitatsiya va reabilitatsiya faoliyatidan to‘g‘ri foydalanish ko‘nikmasiga ega bo‘lishi lozim; - Bolalar rivojlanishdagi nuqsonlarning klinik asoslari fani yuzasidan bolalarda oliy nerv faoliyatining me’yorda yoshga nisbatan rivojlanishi bilan bir qatorda patologik omillarning ta’siri natijasida nerv sistemasi nuqsonlaridan

	aqliy, ruhiy va jismoniy kamchiliklarning klinik shakllari, tekshirish usullari, og'irlik darajalari va ular bilan olib boriladigan tizmiy davolash chora-tadbirlari haqida bilimga ega bo'ladilar. Shu bilan birga bola nuqsonlarining klinik turlariga mos bo'lgan kompleks yondoshuv ya'ni tibbiy-pedagogik-psixologik yordamning tashkillashtirish, abilitatsiya va reabilitatsiya faoliyatidan to'g'ri va samarali foydalana oladigan malakalariga ega bo'lishi lozim;
4.	VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	VIII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish vajoriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
6.	Asosiy adabiyotlar Po'latxo'jayeva M.R. Defektologiyaning klinik asoslari. O'quv qo'llanma. T.: TDPU – 2013. 2. D.Madazizova. Bolalar rivojlanishidagi nuqsonlarning klinik asoslari. O'quv qo'llanma. T.: TDPU – 2017. 3. Sodiqova Q, Aripova S.X, Shaxmurova G.A . Yosh fiziologiyasi va gigiyenasi. T.: Yangi asr avlodill - 2009. Qo'shimcha adabiyotlar Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollari bag'ishlangan majlisdagi O'zbekiston respublikasi prezidentining nutqi. Xalq so'zigazetasi. 2017 yil 16 yanvar, № 11. 5. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz. IO'zbekistn 2017. 6. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. IO'zbekiston 2016. 7. O'zbekiston Prezidenti ShavkatMirziyoyev 2017—2021 yillarda O'zbekistonni rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasi. 7 yanvar 2017 yil. 8.Sodiqova G.Q. Bolalar nevrologiyasiT Iqtisod-moliya. 2008 y.

	9. Davletshin M.G va boshqalar, Yosh davrlari va pedagogik psixologiya. T-2004. Axborot manbaalari 1. www.ziynet.uz 2. www.edu.uz 3. www.tdpu.uz 4. www.pedagog.uz 5. https://www.southampton.ac.uk/courses/modules/educ1042#syllabus
7.	Qo'qon davlat universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2025 yil 29-avgustdagi 1-sonli qarori bilan tasdiqlangan
8.	Fan/modul uchun ma'sular: Z.Kabirova – QDU “Maxsus pedagogika” kafedrasida o'qituvchisi
9.	Taqrizchilar: L.R.Xayitov – QDU, Maxsus pedagogika kafedrasida mudiri, p.f.b.f.d. (PhD). dotsent